

mantur Angelis, quantum ad dona gratiarum; manet tamen differentia, quæ est secundum naturam. Et ideo uti collatione et discursu, est connaturale animabus beatorum, non autem Angelis.

COMMENTARIUS.

Sensus quæstionis est, an cognitio hujus scientiæ fiat per discursum. Et respondet D. Thomas comparatam esse hanc scientiam sine discursu, quia a Deo infusa est; tamen usum ejus potuisse esse cum discursu, ut Matt. 17, ex eo quod reges accipiunt tributum ab alienis, et non a filiis, conclusit Christus: Ergo liberi sunt filii. Quod sane testimonium, quo D. Thom. utitur, est quidem probabile, non tamen urgens, tum quia poterat per modum discursus explicari, quod sine discursu concipiebatur; tum etiam quia licet discursus vocis a discursu mentis procederet, poterat ad cognitionem naturalem seu acquisitam pertinere. Ratio vero D. Thom. solum est, quia poterat anima Christi ex uno aliud concludere, sicut sibi placebat. Ubi est advertendum, D. Thom. solum docere in conclusione, potuisse Christum discurrere per hanc scientiam, non vero indignisse tali discursu. In solutione vero ad secundum, si attente cum argumento conferatur, videtur hoc addere. Sed exponendus videtur juxta ea quæ dixerat in corpore. Quid vero de re ipsa sentiendum sit, infra dicam.

ARTICULUS IV.

Utrum hæc scientia fuerit major scientia Angelorum¹.

1. Ad quartum sic proceditur. Videtur quod hujusmodi scientia in Christo fuerit minor quam in Angelis. Perfectio enim proportionatur perfectibili. Sed anima humana secundum ordinem nature est infra naturam angelicam. Cum igitur scientia, de qua nunc loquimur, sit indita anime Christi ad perfectionem ipsius, videtur quod hujusmodi scientia fuerit infra scientiam, qua perficitur natura angelica.

¹ Sup., q. 10, a. 10, et infr., a. 6, ad 4, et q. 34, art. 4, corp., et q. 59, art. 6, corp.; et 3, d. 14, a. 1, q. 2, ad 1, et a. 3, q. 2, corp., et art. 3, q. 2, c.; et Ver., q. 20, art. 3, c., et art. 4, c., et 6, c.; et op. 2, c. 216.

2. Præterea, scientia anime Christi fuit aliquo modo collativa et discursiva, quod non potest dici de scientia angelica. Ergo scientia anime Christi fuit inferior scientia Angelorum.

3. Præterea, quanto aliqua scientia est magis immaterialis, tanto est potior. Sed scientia Angelorum est immaterialior quam scientia anime Christi; quia anima Christi est actus corporis, et habet conversionem ad phantasmata, quod de Angelis dici non potest. Ergo scientia Angelorum est potior quam scientia anime Christi.

Sed contra est quod Apostolus dicit, Hebr. 2: Eum autem, qui modico quam Angeli, minoratus est, videmus Jesum, propter passionem mortis, gloria et honore coronatum. Ex quo apparet, quod propter solam passionem mortis dicatur Christus ab Angelis minoratus; non ergo propter scientiam.

Respondeo dicendum, quod scientia indita anime Christi, potest dupliciter considerari. Uno modo, secundum illud quod habuit a causa influente; alio modo, secundum id quod habuit ex subjecto recipiente. Quantum igitur ad primum, scientia indita anime Christi fuit multo excellentior quam Angelorum scientia, et quantum ad multitudinem cognitorum, et quantum ad scientiæ certitudinem; quia lumen spiritualis gratiæ, quod est inditum anime Christi, est multo excellentius quam lumen, quod pertinet ad naturam angelicam. Quantum autem ad secundum, scientia indita anime Christi est infra scientiam angelicam, scilicet quantum ad modum cognoscendi, qui est naturalis anime humane, qui, scilicet, est per conversionem ad phantasmata, et per collationem et discursum. Et per hoc patet responsio ad objecta.

COMMENTARIUS.

Titulus hujus articuli a D. Thoma in corpore explicatur, ubi docet hanc scientiam anime Christi, quoad objectum, claritatem et certitudinem, fuisse excellentiorem scientia angelica; tamen ex parte subjecti fuisse secundum quid minus perfectam, quantum ad modum cognoscendi per conversionem ad phantasmata, et per discursum. Quæ doctrina quoad priorem partem ex dictis præcedenti disputatione satis est manifesta, et patebit amplius ex disputationibus sequentibus; quoad posteriorem vero partem est valde difficilis, ut infra videbimus, disputatione sequenti.

ARTICULUS V.

Utrum hæc scientia fuerit habitualis¹.

1. Ad quintum sic proceditur. Videtur quod in Christo non fuerit habitualis scientia. Dicitur enim² quod animam Christi decuit maxima perfectio scientiæ. Sed major est perfectio scientiæ existentis in actu, quam existentis in potentia vel habitu. Ergo conveniens fuisse videtur, quod omnia sciret in actu. Non ergo habuit habituales scientiam.

2. Præterea, cum habitus ordinetur ad actum, frustra videtur esse habitualis scientia, quæ nunquam in actum reducitur. Cum autem Christus sciverit omnia (sicut jam dictum est³), non potuisset actu omnia illa considerare, unum post aliud cogitando; quia infinita non est enumerando pertransire. Frustra igitur fuisset in eo quorundam scientia habitualis, quod est inconueniens. Habuit ergo actualem scientiam omnium quæ scivit, et non habituales.

3. Præterea, scientia habitualis est quædam perfectio scientiæ. Perfectio autem est nobilior perfectibili. Si igitur in anima Christi fuisset aliquis habitus scientiæ creatus, sequeretur quod aliquid creatum esset nobilius quam anima Christi. Non igitur in anima Christi fuit scientia habitualis.

Sed contra, scientia Christi, de qua nunc loquimur, univoca fuit scientiæ nostræ, sicut anima ejus fuit unius speciei cum anima nostra. Sed scientia nostra est in genere habitus. Ergo et scientia Christi fuit habitualis.

Respondeo dicendum quod, sicut supra dictum est⁴, modus hujus scientiæ indite anime Christi fuit conveniens ipsi subjecto recipienti; nam receptum est in recipiente per modum recipientis. Est autem hic modus connaturalis anime humane, ut quandoque sit intelligens actu, quandoque in potentia; medium autem inter puram potentiam et actum completum est habitus; ejusdem autem generis est medium et extrema; et sic patet, quod modus connaturalis anime humane est, ut recipiat scientiam per modum habitus. Et ideo dicendum est quod scientia indita anime Christi fuit habitualis, et poterat ea uti quando volebat.

Ad primum ergo dicendum, quod in anima

¹ 3, d. 14, art. 1, q. 2, et 3; et Ver., q. 20, art. 2, q. 9, art. 1

² Q. 9, art. 1.

³ Q. 10, a. 2;

⁴ Art. præc.

Christi fuit duplex cognitio, et utraque suo modo perfectissima. Una quidem excedens modum nature humane, quæ, scilicet, vidit Dei essentiam, et alia in ipsa; et hæc fuit perfectissima simpliciter, et talis cognitio non fuit habitualis, sed actualis respectu omnium, quæ hoc modo cognovit. Alia autem cognitio fuit in Christo secundum modum proportionatum humane nature; prout, scilicet, cognovit res per species sibi divinitus inditas, de qua cognitione nunc loquimur. Et hæc cognitio non fuit simpliciter perfectissima, sed perfectissima in genere humane cognitionis; unde non oportuit quod esset semper in actu.

Ad secundum dicendum, quod habitus reducitur in actum ad imperium voluntatis, nam habitus est, quo quis agit cum voluerit. Voluntas autem indeterminate se habet ad infinita. Nec tamen hoc est frustra, licet non in omnia actualiter tendat, dummodo tendat actualiter in id quod convenit loco et tempori, et ideo etiam habitus non est frustra, licet non omnia reducatur in actum, quæ habitui subjacent, dummodo reducatur in actum id quod congruit ad debitum finem voluntatis, secundum exigentiam negotiorum et temporis.

Ad tertium dicendum, quod bonum, sicut et ens, dupliciter dicitur. Uno modo simpliciter; et sic bonum et ens dicitur substantia, quæ in suo esse et in sua bonitate subsistit. Alio modo dicitur ens et bonum secundum quid; et hoc modo dicitur ens et bonum accidens, non quia ipsum habeat esse et bonitatem, sed quia ejus subjectum est ens et bonum. Sic igitur scientia habitualis non est simpliciter melior aut dignior quam anima Christi, sed secundum quid, cum tota bonitas habitualis scientiæ cedat in bonitatem subjecti.

COMMENTARIUS.

1. Nomine habitus significari potest quodlibet lumen vel species, quod est principium actus secundi. Et hoc modo non tam disputat D. Thom. quam supponit, in hac scientia dari habitum, seu aliquid quod sit principium actus secundi, de quo principio magis disputat art. sequenti. Tribus autem modis potest infundi aliqua scientia: uno modo solum quasi transeunter, quia, scilicet, tantum durat aliquo brevi tempore quo durat actus, et tunc non dicitur esse habitualis, quia non infunditur permanentemente per modum habitus, sed per modum dispositionis. Secundo modo potest infundi scientia, et lumen ejus perma-

neuter, ita tamen ut semper sit in actu secundo, ut scientia beata; et hæc non tam vocatur habitualis quam actualis. Tertio modo infunditur ita ut maneat in operante, saltem quoad actum primum, et in voluntate ejus sit uti illa, vel cessare ab actu secundo. Et in hoc sensu tractat D. Thom., an hæc scientia infusa habitualis sit.

2. Respondet affirmando esse habitualem. Ratio ejus est, quia hæc scientia data est juxta proportionem animæ humanæ; sed hic modus habitualis scientiæ est connaturalis animæ humanæ; ergo. Quam rationem magis explicans in solutione ad primum, differentiam constituit inter scientiam beatam, et hanc infusam, quod illa excedit modum humanæ naturæ, et est perfectissima simpliciter; et ideo semper est in actu secundo; hæc vero est secundum modum proportionatum humanæ naturæ, et solum est perfectissima in genere humanæ cognitionis; et ideo non oportet ut semper sit in actu secundo.

3. *Dubium.* — In qua doctrina statim occurrit difficultas, quia videtur D. Thomas evertere omnia, quæ de hac scientia diximus, et sentire non esse per se, sed per accidens infusam; nam, si per se infusa est, ergo est supernaturalis, et excedens naturalem capacitatem humanæ naturæ; cur ergo dicitur dari secundum modum connaturalem humanæ naturæ? Et confirmatur, quia species et lumen hujus scientiæ non sunt connaturalia humanæ naturæ; ergo neque quoad modum existendi in actu vel in habitu oportebit ut sit connaturalis humanæ naturæ. Unde secundo difficile est quod D. Thomas ait, hanc scientiam esse perfectissimam, non simpliciter, sed in genere *humanæ cognitionis*. Interrogo enim quid nomine *humanæ cognitionis* intelligat. Si enim loquatur de cognitione connaturali ipsi homini, supponit aperte hanc scientiam esse per accidens infusam, et falsum est quod dicit, quia hæc scientia perfectior est omni angelica cognitione, tam naturali, quam supernaturali, excepta scientia beata; si autem per cognitionem humanam intelligit omnem cognitionem quæ potest esse in homine, etiam supernaturaliter, hoc modo etiam scientia beata potest dici humana, et ita etiam propositio falsa erit.

4. *Responsio.* — Respondetur breviter, scientiam rerum seu creaturarum in proprio genere vocasse D. Thom. scientiam accommodatam modo cognoscendi humanæ naturæ; est enim proprium Dei cognoscere creaturas

per suam essentiam, quia proprium est ejus illas omnes continere tanquam propriam omnium causam; et ideo modus cognoscendi res in Verbo dicitur singulariter a D. Thoma modus excedens conditionem naturæ humanæ, non quia non excedat etiam conditionem angelicæ naturæ, sed quia nunc de humana natura erat sermo. Dicitur ergo hæc scientia dari modo connaturali animæ humanæ, non quia non sit per se infusa et supernaturalis, sed quia data est per infusionem specierum representantium res in proprio genere; et quia supernaturalia infundi solent, quantum fieri potest, modo accommodato naturæ, et cognitio, quæ fit per intelligibiles species, solet esse subjecta arbitrio operantis quoad usum earum in actu secundo, inde probabiliter intulit D. Thomas hanc scientiam hoc modo infusam esse animæ Christi, et ita esse habitualem, et per hoc fit satis primæ difficultati.

5. Ad secundam vero respondetur, distinguere D. Thomam scientiam humanam a scientia divina, quæ habetur per ipsammet essentiam Dei; unde, cum dicit hanc scientiam esse perfectissimam in genere cognitionis humanæ, non solum intelligit de cognitione naturali, sed de omni cognitione quæ per species inditas fieri potest, saltem de potentia ordinaria, quidquid sit de absoluta. Unde sub hac cognitione humana comprehendit cognitionem omnem, quæ extra Verbum esse potest in anima humana, tam conjuncta corpori quam separata, et tam per naturam, quam per infusionem Dei; et hoc modo scientia perfectissima in hoc genere excedere potest, non solum scientiam hominum, sed etiam Angelorum. Et ita solvitur secunda difficultas, et exposita est solutio ad primum.

6. Secundum argumentum D. Thomæ est hujusmodi. Per hanc scientiam cognoscit anima Christi infinita; ergo vel simul omnia illa intelligit, vel nunquam poterit per successivam actuum illa omnia considerare. Respondet D. Thomas concedendo res cognitæ per hanc scientiam in actu primo esse infinitas, et ita nunquam posse omnes actu considerari ab anima Christi, nec simul, nec successive; neque tamen propterea superfluum esse talem primum actum, quia satis est ut pro loco et tempore possit anima Christi actu considerare quamlibet ex illis infinitis rebus. In qua solutione difficile creditur est, nunquam posse animam Christi per actus ab hac scientia elicitos exhaurire totum materiale objectum hujus scientiæ. Melius ergo videtur

solvi argumentum (ut Cajetan. hic notavit), dicendo posse animam Christi, per finitum numerum actuum, actu contemplari omnia quæ sub hanc scientiam cadunt, etiamsi infinita sint; quia illa per finitum numerum specierum representantur, et per quamlibet speciem potest habere actum illi adæquatum. Unde fit, consequenter dicendum esse potuisse interdum animam Christi actu considerare infinita per hanc scientiam sub aliquo genere vel specie, quia alias non posset totum objectum, infinita complectens, finitis actibus pertransire; hoc vero nullum est incommodum, cum talis cognitionis modus etiam Angelis possibilis sit.

DISPUTATIO XXVIII,

In duas sectiones distributa.

DE ACTIBUS SCIENTIÆ INFUSÆ ANIMÆ CHRISTI.

De his actibus in præcedenti disputatione tacta sunt multa, quæ hic breviter supponi possunt, videlicet, illos esse certos et evidentes, esse supernaturalis ordinis, atque adeo perfectiores quam sint actus cujuscunque scientiæ humanæ, vel angelicæ, præter visionem beatam. Hic ergo duo tantum supersunt disputanda, quæ D. Thomas his articulis tetigit. Unum est, an hi actus sint multiplices, vel sit unus tantum, continuus vel interruptus; cum qua quæstione conjuncta est alia, an, scilicet, hæc scientia vel necessario sit, vel saltem esse possit semper in actu secundo. Alterum est, an actus hujus scientiæ sit per modum simplicis intelligentiæ, vel per modum compositionis et discursus.

SECTIO I.

Utrum anima Christi potuerit semper esse in actu secundo hujus scientiæ.

1. *Scientia beata non impedit in Christo actum scientiæ infusæ.* — Dico primo: Christus Dominus non impeditur per scientiam beatam, quominus possit actum hujus scientiæ circa res easdem exercere. Hæc conclusio est contra Gabrielem, qui, in 3, d. 14, q. unic., art. 3, dub. 1, dixit non posse animam Christi simul easdem res per hanc scientiam, et per beatam contemplari. Sed est sententia sine fundamento, nam inde fit, vel non cognoscere animam Christi in Verbo eas res quas per hanc scientiam cognoscit, quod supra improbatum est; vel non posse uti hac scientia,

nisi mutando, seu avertendo considerationem scientiæ beatæ, quod tamen facere, et præter naturam est illius visionis, et contra debitum ordinem esset; quis enim divinam scientiam, propter usum inferioris scientiæ, vel ad momentum, omitteret? Deinde actus harum scientiarum procedunt ex diversis virtutibus et principiis. Nam de speciebus intelligibilibus id constat; de lumine vero intellectuali est satis probabile (ut infra disputabitur), licet fortasse sit idem lumen utriusque scientiæ; tamen actus visionis est ita connaturalis illi, ut quasi naturaliter manet ab illo; actus vero per inferiores species circa creaturas sunt liberi; et ideo non repugnat habere actum aliquem ex his inferioribus, simul cum illo superiori, sicut intellectus angelicus habet hoc modo actualem sui cognitionem veluti connaturalem, et usum liberum alicujus speciei intelligibilis. Tandem, quamvis unus et idem sit intellectus per utramque scientiam operans, tamen ad utramque potest perfecte attendere, quia non proprie naturali virtute operatur, sed divino lumine et auxilio confortatus, et elevatus.

2. *Scientia infusa Christi independens a phantasmatis.* — Dico secundo: anima Christi potuit semper, et a principio creationis suæ, esse in actuali usu et consideratione hujus scientiæ, sine impedimento sensuum, vel corporis corruptibilis. Hæc sumitur ex D. Thom. hic, et ostendi potest sufficienter, animam Christi a principio suæ creationis, seu conceptionis, habuisse usum rationis, non tantum in visione beata, sed etiam extra illam, et statim habuisse actum meritorium, fundatum in cognitione hujus scientiæ; qui modus operandi supponit independentiam a corpore et phantasia, nam in illa ætate, saltem ex natura rei, non sunt apta organa sensuum ut rationi deserviant. Propria vero ratio sumitur ex duplici capite: primo, ex statu et perfectione animæ Christi. Nam, licet informaret corpus corruptibile, erat tamen beata; et ideo ita dominabatur corpori, ut in suis spiritualibus actibus ab illo non impediretur; hæc enim potestas et perfectio ad perfectionem beatitudinis animæ spectat; anima autem Christi, licet caruerit illis perfectionibus status beatifici, quæ ad corpus pertinent, seu repugnant cum conditione corporis passibilis, eas tamen, quæ ad animam spectant, qualis est illa de qua agimus, semper retinuit. Secundo probari potest ex parte ipsius scientiæ per se infusæ, quæ superioris est ordinis, et